

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ  
ГАЛИЦЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ  
ІМЕНІ В'ЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА  
Циклова комісія журналістики**

**КВАЛІФІКАЦІЙНА (БАКАЛАВРСЬКА) РОБОТА  
за спеціальністю 061 Журналістика  
(Освітньо-професійна програма  
«Видавнича справа та  
медіакомунікації»)**

**«Викриття українськими інтернет-виданнями російських інформаційно-психологічних операцій в часи російсько-української війни (за матеріалами онлайн медіа «Бабель» та «Радіо Свобода»)»**

**«Exposing of Russian information and psychological operations by Ukrainian online media during the Russian-Ukrainian war (based on the materials of online media «Babel» and «Radio Svoboda»)»**

**Виконала:**  
студентка II курсу, групи Жбз-21  
Трофимчук Надія Євгенівна

**Керівник:**  
доктор філологічних наук  
Фінклер Юрій Едуардович

**Рецензент:**  
кандидатка наук із соціальних комунікацій,  
доцентка кафедри журналістики і засобів масової комунікації  
Національного університету «Львівська політехніка»  
Наталія Федорівна Семен

*Оцінка 100*

**Тернопіль – 2024**

## Анотація

Трофимчук Н. Є. Викриття українськими інтернет-виданнями російських інформаційно-психологічних операцій в часи російсько-української війни (за матеріалами онлайн медіа «Бабель» та «Радіо Свобода»). Рукопис.

Бакалаврська робота на здобуття кваліфікації бакалавра зі спеціальності «Журналістика». Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола. Тернопіль, 2024.

Бакалаврська робота присвячена дослідженню інформаційних війн та їх впливу на суспільство. Розглянуто теоретичні та методологічні аспекти розвитку інформаційних війн. Проаналізовано походження, визначення та особливості термінів «інформаційна війна» та «інформаційно-психологічні спеціальні операції».

Досліджено методи, які Росія використовує для проведення інформаційних війн проти України з лютого 2022 року.

Проаналізовано реакція українських онлайн-видань на інформаційно-психологічні операції Росії.

Розглянуто матеріали онлайн-видання «Бабель» та «Радіо Свобода» які викривають російські інформаційно-психологічні операції. Здійснено їх аналіз та порівняння жанрових приналежностей.

Ключові слова: *інформаційна війна, інформаційно-психологічні операції, фейк, російсько-українська війна.*

## Abstracts

Trofymchuk N. E. Exposing of Russian information and psychological operations Ukrainian online media during the Russian-Ukrainian war (based on the materials of online media «Babel» and «Radio Svoboda»)) Manuscript.

A bachelor's thesis for a bachelor's degree in Journalism. Vyacheslav Chornovil Galician Professional College. Ternopil, 2024.

The bachelor's thesis is devoted to the study of information wars and their impact society. The theoretical and methodological aspects of the development of

information wars are considered. The origin, definition and features of the terms «information warfare» and «information and psychological special operations» are analyzed.

The methods used by Russia to conduct information warfare against Ukraine since February 2022 are investigated.

The reaction of Ukrainian online media to Russia's information and psychological operations is analyzed.

The materials of the online publications «Babel» and «Radio Liberty» exposing Russian information and psychological operations are considered. Their analysis and comparison of genres are carried out.

Keywords: *information warfare, information and psychological operations, fake, Russian-Ukrainian war.*

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП</b> .....	5
<b>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПІДґРУНТЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН.</b> .....	7
1.1 Походження, визначення та особливості термінів «інформаційна війна» та «Інформаційно-психологічні спеціальні операції». ....	7
1.2 Інформаційні війни як технології впливу на суспільство. ....	12
1.3 Методи застосування росією проти України інформаційної війни від лютого 2022 року.....	15
<b>РОЗДІЛ 2. РЕАКЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ОНЛАЙН-ВИДАНЬ НА ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОПЕРАЦІЇ РОСІЇ (АНАЛІЗ МАТЕРІАЛІВ ОНЛАЙН МЕДІА «БАБЕЛЬ» ТА «РАДІО СВОБОДА» ЩОДО ВИКРИТТЯ РОСІЙСЬКИХ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ).</b> .....	18
2.1 Матеріали онлайн-видання «Бабель» що викривають інформаційно-психологічні операції росії проти України .....	18
2.2 Матеріали онлайн-видання «Радіо Свобода» що викривають інформаційно-психологічні операції росії.....	30
<b>ВИСНОВКИ</b> .....	45
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</b> .....	45
<b>ДОДАТКИ</b> .....	53

## ВСТУП

Сучасний інформаційний простір, насичений різноманітними джерелами та потоками інформації, став полем боротьби не лише за увагу аудиторії, а й за формування її світогляду, переконань та поведінки. Україна, знаходячись на передньому краї багаторівневих конфліктів, веде не лише війну на полі бою, але й інформаційну війну за вплив та підтримку громадянського суспільства.

Наша бакалаврська робота присвячена аналізу інформаційно-психологічних операцій Російської Федерації, спрямованих на маніпуляцію суспільною свідомістю в умовах російсько-української війни. Засобами виявлення таких операцій служили матеріали двох впливових українських онлайн-видань – «Бабель» та «Радіо Свобода». А також, покликана розглянути цей комплексний феномен, через висвітлення та аналіз впливу російських інформаційно-психологічних операцій на українське суспільство, а також реакції українських онлайн-видань на ці прояви.

На тлі відомих подій та тенденцій, що визначають сучасний інформаційний ландшафт, метою роботи є дослідити, проаналізувати та комплексно впорядкувати реакцію українських медій на російські інформаційно-психологічні операції.

Мета, поставлена перед нами, у контексті дослідження потребує, в першу чергу, реалізації наступних завдань:

- дослідити інформаційні війни та інформаційно-психологічні операції як технології впливу на суспільство;
- дослідити реакцію українських онлайн-видань на інформаційно-психологічні операції росії;
- провести аналіз матеріалів онлайн медіа «Бабель» та «Радіо Свобода» щодо викриття російських інформаційно-психологічних операцій
- здійснити порівняльний аналіз матеріалів онлайн-видань;

Об'єкт дослідження – інформаційно-психологічні операції в часи російсько-української війни.

**Предмет** – викриття інтернет-виданнями російських інформаційно-психологічних операцій.

**Джерельна база дослідження** – українські інтернет-видання «Бабель» та «Радіо Свобода».

**Хронологічні межі дослідження** – 6 місяців (листопад 2023 року – квітень 2024 року).

**Методи дослідження.** У рамках проведення дослідження було обрано звернутися до таких методів, як історичний метод, зокрема його описовий підхід. Окрім цього, буде застосовано метод контент-аналізу медіа «Бабель» та «Радіо Свобода».

**Наукова новизна** одержаних нами результатів полягає у тому, що науковий аналіз матеріалів українських медіа на тему викриття російських інформаційно-психологічних операцій у такому контексті проводиться вперше.

**Структура роботи** – бакалаврська кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів із відповідними тематичними підрозділами (3 підрозділи у першому розділі та 2 підрозділи у другому), висновків, списку використаних джерел (у кількості 49 позицій) та додатків.

## РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН

### 1.1 Походження, визначення та особливості термінів «інформаційна війна» та «Інформаційно-психологічні спеціальні операції»

Сучасний світ на даному етапі розвитку багато у чому переосмислив свої погляди на чималу кількість речей, у тому числі не лише воєнної безпеки, а й інформаційної. Адже інформація перетворилася на ефективний важіль управління суспільством. Тож, вважаємо за необхідне окреслити витoki інформаційно-психологічних війн. Китайський генерал Сунь-цзи у своєму трактаті «Мистецтво війни» [42] вперше дослідив інформаційно-психологічні війни, зазначаючи необхідність психологічного впливу на противника. Зауважимо, що інформаційна війна є гібридною формою і включає ознаки психологічної та інформаційної війни, як двох окремих, але разом з тим пов'язаних явищ. Тож, інформаційна війна – це «викладення інформації у спосіб, який формує у суспільстві чи групі людей потрібну точку зору, громадську думку, хід взаємодоповнюючих логічних думок, вичерпну систему поглядів щодо окремих питань на користь організатора інформаційної пропаганди» [22].

У контексті дослідження цієї теми, вважаємо за потрібне, навести тезу американського дослідника Маршалла Маклуена: «Істинно тотальна війна – війна за допомогою інформації» [20]. Таким чином, переходимо до дослідження першої появи поняття «інформаційної війни». Це сталося у директиві Міністерства оборони США від 21 грудня 1992 року і термін був вжито, як різновид радіоелектронної боротьби. Вже за чотири роки, у 1996 році з'явився термін, наближений до сучасності. «Стратегічна інформаційна війна (інформаційне протиборство)» – це війна з «використанням державного глобального інформаційного простору й інфраструктури для проведення стратегічних військових операцій і зміцнення впливу на власний інформаційний ресурс» [35].

Розглянемо поняття «психологічна війна». Політичний енциклопедичний словник пропонує таку дефініцію цього поняття: психологічна війна – це

«сукупність різних форм, методів і засобів впливу на людину з метою зміни в бажаному напрямку її психологічних характеристик (поглядів, думок, ціннісних орієнтацій, настроїв, установок, мотивів, стереотипів поведінки), а також групових норм, масових настроїв, суспільної свідомості в цілому» [31, с. 150].

Вперше цей термін з'явився в книзі «Досвід військової психології», авторства доктора М. Кам-панео. Перший прикладний досвід у психологічній війні здобули американці в роки Другої Світової війни. Адже, до 1945 року це застосовувалося не як окреме явище, а всього лише в якості допоміжного інструменту. І лише під час так званої «Холодної війни» такі дії набули автономного характеру і були зараховані до зовнішньої політики, як психологічна сфера. У 1948 році в США була «ухвалена Директива, яка зобов'язала ЦРУ провадити психологічну війну. Згідно з цією директивою, основними таємними операціями: пропаганда, економічна війна, превентивні прямі дії (саботаж, допомога підпільному руху та емігрантським групам тощо)» [36].

Психологічна війна спрямована на вплив на психологічний стан ворога, цивільного населення або нейтральних сторін. Основні риси психологічної війни включають такі аспекти як:

Психологічна маніпуляція: це використання різних методів та технік, таких як пропаганда, дезінформація, маніпуляція інформацією та інші, для впливу на мислення, переконання та поведінку цільової аудиторії.

Використання засобів масової комунікації: психологічна війна активно використовує різні засоби масової інформації, такі як телебачення, радіо, Інтернет, соціальні медіа тощо, для поширення свого послання та контролю над інформаційним простором.

Створення образів і символів: зокрема, це може включати створення героїв, ворогів, символів та ідей, які сприяють досягненню мети психологічної війни. Наприклад, створення образу ворога як загрози для національної безпеки.

Психологічний тиск та стрес: психологічна війна може використовувати тиск, стрес та психологічні травми для підриву морального та психологічного стану противника чи цивільного населення.

Інформаційна війна: це специфічний аспект психологічної війни, що використовується для маніпулювання, контролю та зміни переконань та уявлень через інформаційні канали.

Психологічна підтримка військових операцій: психологічна війна може бути використана для підтримки військових операцій шляхом стимулювання бажаного поведінки або психологічного стану власних військових сил.

Психологічна відрізанисть: це включає в себе використання психологічних факторів для зниження бойової готовності та ефективності противника.

Виділяють також об'єкти інформаційно-психологічних операцій (або їх ще називають цільовими аудиторіями) ними можуть бути: «військово-політичне керівництво, особовий склад військ противника, лідери та члени незаконних збройних формувань, цивільне населення країни противника, населення окупованих територій, населення зарубіжних країн та їх лідери» [26, с. 92]. Щодо суб'єктів інформаційно-психологічних операцій, сюди відносять «сили і засоби, до складу яких можуть входити підрозділи спеціальних операцій, артилерії, авіації, рух опору, державні органи влади та місцевого самоврядування, інші військові підрозділи» [26, с. 92].

Тож в процесі незворотної глобалізації багато явищ піддалося гібридизації. Таким чином, наприкінці XX століття з'явилося складне, багатоаспектне поняття «інформаційно-психологічної війни», що являє собою форму насильства, яка використовує можливість інформації впливати на людську психіку, таким чином, інформаційно-психологічна війна — це «цілеспрямоване широкомасштабне оперування здоровим глуздом суб'єктів, вплив на свідомість інформаційно-психологічними засобами, який викликає трансформацію психіки, зміну системи цінностей, установок, поглядів, думок, відносин, мотивів, стереотипів особистості метою вплинути на її діяльність і поведінку» [14]. Для кращого розуміння цього явища пропонуємо ознаки інформаційно-психологічної війни:

) «насильство як основна форма взаємодії учасників інформаційно-політичного конфлікту» [23];

- 2) «інформаційно-психологічні операції як спеціальна організаційна форма надання політичного впливу на учасників конфлікту» [23];
- 3) «застосування інформаційної зброї» [23];

Компоненти інформаційно-психологічної війни:

1. **інформаційна компонента:** це розповсюдження інформації через різноманітні канали з метою впливу на суспільство, цільові групи або противника. Це може включати пропаганду, дезінформацію, розвідувальні операції, кібератаки, маніпулювання соціальними мережами та інші методи;
2. **психологічна компонента:** це використання психологічних технік для впливу на мислення, переконання та поведінку цільової аудиторії. Це може включати психологічний тиск, психологічну підтримку власних військових сил, дестабілізацію противника, психологічну мобілізацію національного настрою тощо;
3. **технологічна компонента:** це використання сучасних технологій для здійснення інформаційних атак та психологічного впливу. Це може бути пов'язано з кібернетичними атаками, штучним інтелектом, аналізом даних, інтернетом речей тощо;
4. **стратегічна компонента:** це розробка стратегій і тактик для досягнення військових, політичних або інших стратегічних цілей через використання інформаційних та психологічних засобів;
5. **комунікаційна компонента:** це організація ефективної комунікації з цільовою аудиторією, управління інформаційним потоком та контроль за взаємодією з різними сторонами конфлікту.

Наведені компоненти взаємодіють між собою, утворюючи комплексну стратегію інформаційно-психологічної гібридної війни, яка може мати значний вплив на хід конфлікту, суспільство та міжнародні відносини.

В рамках гібридних війн часто застосовуються інформаційно-психологічні спеціальні операції. Тут необхідно звернути увагу на те, що «якщо раніше дії, спрямовані на зміну масової чи індивідуальної свідомості, в англomовній літературі мали назву «психологічні операції», то в 2010 році, їх було

перейменовано на «Операції з військово-інформаційної підтримки» (MICO). Натомість українські теоретики та представники спецслужб застосовують термін «спеціальні інформаційні операції» (CIO). Щодо представників військових наук, то вони надають перевагу визначенню «інформаційно-психологічні операції» (ІПсО) або «психологічні операції» (ПсО). Це свого роду ускладнює взаєморозуміння між спеціалістами різних областей» [24]. Так склалося історично, що в ході подій сьогодення для України, і нашого дослідження зокрема, актуальним визначення стало саме «інформаційно-психологічні операції». Тож подаємо визначення поняття «інформаційно-психологічні операції» – це «різновид інформаційних операцій, проведення яких передбачає використання на практиці складної сукупності узгоджених, скоординованих і взаємопов'язаних форм, методів і прийомів психологічного впливу, спрямованих на конкретну людину чи групи людей з метою впровадження в їх середовище чужих ідеологічних і соціальних установок, формування помилкових стереотипів поведінки, трансформації в потрібному напрямку їх настроїв, почуттів, волі» [24].

Інформаційно-психологічні операції складаються з різноманітних елементів, які використовуються для впливу на мислення, переконання та поведінку цільової аудиторії. Та включають такі складові, як:

1. **пропаганда:** активне розповсюдження односторонньої або перекрученої інформації з метою впливу на суспільство, цільові групи або противника. Пропагандистські матеріали можуть включати тексти, аудіо-, відео- та графічні матеріали, розміщені в різних медіа;
2. **дезінформація:** розповсюдження неправдивої або маніпульованої інформації з метою введення в оману аудиторії, зміни уявлень та сприйняття ситуації, або збентеження противника;
3. **маніпуляція соціальними мережами:** використання соціальних мереж для поширення певних ідей, думок та інформації, створення або підтримка груп та спільнот, що підтримують певну політичну або військову агіду;
4. **психологічний тиск і залякування:** спроби викликати психологічний стрес та напругу в цільовій аудиторії шляхом загроз, демонстрації сили або

інших методів, спрямованих на створення враження загрози або нестабільності;

5. **психологічна підтримка військових операцій:** надання психологічної підтримки власним військовим силам шляхом створення позитивного настрою, мотивації та підтримки дій у складних ситуаціях;
6. **дестабілізація противника:** створення умов, які призводять до зниження стабільності та ефективності противника, включаючи підірвання довіри до власного уряду чи військового керівництва;
7. **контрпропаганда і контрінформація:** відповідь на пропагандистські або дезінформаційні кампанії противника шляхом розповсюдження правдивої інформації або спростування хибних тверджень.

Ці елементи діють в комплексі, спільно формуючи стратегічну спрямованість інформаційно-психологічних операцій для досягнення бажаних цілей у сфері політики, війни чи внутрішнього стабільності.

Таким чином, походження, визначення та особливості термінів «інформаційна війна» та «інформаційно-психологічні спеціальні операції» розкривають сутність та складність сучасних форм конфлікту. Поняття «інформаційна війна» відображає стратегічне використання інформації та технологій для досягнення політичних, військових або економічних цілей, в той час як «інформаційно-психологічні спеціальні операції» є вужчим поняттям і охоплюють комплекс заходів з використання психологічних методів та інформаційних засобів для маніпулювання переконаннями, поведінкою та мисленням цільової аудиторії. Вони відображають сучасні виклики та загрози, що впливають зі зростання ролі інформаційних технологій та засобів масової комунікації у сучасному світі. Такі операції вимагають уважного аналізу, ефективної протидії та розвитку захисних стратегій для збереження стабільності та безпеки.

## 1.2 Інформаційні війни як технології впливу на суспільство

Інформаційні війни є складною технологією впливу на суспільство, яка базується на маніпулюванні інформацією та використанні засобів масової

комунікації для різного роду досягнення стратегічних цілей. Як ми вже згадували, інформаційні війни – явище з безліччю складових і «розглядаються як важливий засіб досягнення національних цілей тієї чи іншої держави за допомогою інформації, причому складовими інформаційних війн виступають війни психологічні, кібервійни, мережеві тощо» [21].

Найлегше провадити вплив на суспільство через масову комунікацію, адже «роль комунікації в суспільстві полягає у наданні суб'єктам інформаційної діяльності можливості надавати керуючий вплив на масову свідомість» [21, с. 112]. Інформаційна війна використовує засоби масової інформації, інтернет та соціальні мережі для поширення дезінформації, маніпуляції громадською думкою та формування стереотипів. Тож розглянемо цей аспект детальніше, адже чимало сучасних дослідників ототожнюють поняття «інформаційної війни» та «інформаційно-психологічної війни». Але, зауважимо, що інформаційно-психологічні війни (операції) здійснюються через різні засоби масової комунікації. Часто це соціальні мережі, радіо, телебачення, а також веб-сайти, усіх їх об'єднують психологічні методи впливу на людську психіку. До того ж, наведемо класифікацію інформаційних війн. Вона окреслює такі види:

1) командно-управлінська війна являє собою «протистояння задля захоплення чи розладу командно-контрольних механізмів у збройних силах держави» [47, с. 183].

2) розвідувальна війна це «протиборство за допомогою інформації розвідок і контррозвідок» [47, с. 183].

3) фінансово-економічна війна уособлює «контроль над торгівлею, оволодіння інформацією, що необхідна для переваги над конкурентами» [47, с. 183].

4) електронна, хакерська, кібер війна – це «вплив на засоби електронних комунікацій – радіозв'язок, телевізійні і комп'ютерні мережі» [47, с. 183].

5) психологічна війна – війна, що «здійснюється шляхом пропаганди і маніпулювання з метою підризу громадського духу, деморалізації збройних сил,

дискредитації культури, дезорієнтації командування військових сил або очільників законодавчої та виконавчої влади)» [47, с. 183].

Психологічні війни мають ще відгалуження у класифікації за характером впливу:

1. інформаційно-психологічна війна – «пропагуються певні ідеї, погляди, уявлення, переконання, створюється підґрунтя для позитивних чи негативних масових психічних реакцій» [47, с. 185].
2. психогенна війна – «супроводжується впливами фізичних факторів – звуку, освітлення, температури, а також породженням стану шоку від певних трагічних подій – смертей, руйнувань тощо; наслідки – ірраціональна поведінка, емоційні афекти, депресія, паніка» [47, с. 185].

Методи інформаційно-психологічної війни:

- Поширення фейкових новин та дезінформація: це може бути через традиційні ЗМІ або інтернет.
- Маніпуляція громадською думкою: створення та підтримка стереотипів, використання психологічних методів впливу на маси.

Інформаційна війна може змінювати сприйняття подій, створювати альтернативну реальність та маніпулювати свідомістю суспільства. А також має чималий вплив на вибори, формування державної політики та може призвести до нестабільності. Як вже згадувалося раніше, в рамках інформаційних війн застосовуються різноманітні інформаційно-психологічні операції.

Висновки щодо основних рис психологічної війни вказують на її складний та маніпулятивний характер, спрямований на вплив на психологічний стан цільової аудиторії.

Адже «інформаційно-психологічні операції – це нова модель ведення сучасної гібридної війни, ефективний засіб досягнення воєнно-політичних цілей» [26] і в сучасних умовах необхідно досліджувати усі аспекти цього питання, і презентувати результати суспільству.

### 1.3 Методи застосування росією проти України інформаційної війни від лютого 2022 року

Розглядати методи застосування інформаційної війни росії необхідно окреслюючи витoki явища, не лише у світовому контексті, а й власне у контексті певної країни. Адже росія веде інформаційну війну від моменту проголошення України незалежною державою. І одночасно з тим, тривала підготовка також до збройної агресії, активно пропагуючись у суспільстві. Вже у лютому 2014 року розпочалася відкрита збройна агресія, яка триває, ось уже майже 10 років. Маючи спочатку більш локальний характер, за тривалий час це переросло у нову фазу повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року. Тож пропонуємо перейти до цього нового етапу російсько-української війни і розглянути конкретні напрями інформаційно-психологічних війн, з якими нам усім довелося стикнутися.

Так, у одному із своїх інтерв'ю представник СБУ Олександр Мельниченко говорить, що: «пропаганда та інформаційні операції є частиною агресивної війни Росії. Це є злочин проти миру і безпеки людства та міжнародного правопорядку. Росіяни у цій інформаційній війні діють за тими самими напрямки, що й з 2014 року. І у 2024 році ми це вже фіксуємо, що будуть продовжуватися ті ж самі напрямки. Це дискредитація і підрив довіри до вищого військово-політичного керівництва України, зрив мобілізації в Україні, зрив військової та фінансової допомоги з боку наших партнерів, дестабілізація суспільно-політичної ситуації та поширення панічних настроїв в Україні» [15].

А дослідниця Юлія Бобренко до основних методів інформаційної війни відносить «бокування або спотворення інформаційних потоків та процесів прийняття рішень супротивника» [20]. Також пані Юлія виводить цікаву тезу: «Україна і Росія вже не один рік ведуть саме таку війну. Росія постійно провокує гучними заявами український уряд та й просто зневажливо ставиться до українців у своїх інформаційних матеріалах. То Україна краде газ, то українців називають малоросами, або ж всі українці продалися американцям» [20]. Власне ці наративи знайомі чи не кожному, і застосовувалися ще до повномасштабного вторгнення.

Застосування Росією інформаційної війни проти України від лютого 2022 року включає різноманітні методи та прийоми, спрямовані на маніпулювання суспільною свідомістю та вплив на політичні процеси в країні.

Зокрема, це російські медіа та інформаційні ресурси, що активно поширюють неспіттверджені та маніпулятивні інформаційні повідомлення з метою зміни уявлень про події в Україні на міжнародному рівні. А пропагандистські засоби масової інформації використовуються для просування вигідного для Кремля наративу про події в Україні, намагаючись вплинути на думку населення та міжнародну спільноту. Вважаємо за необхідне, згадати також хакерські групи, які активно здійснюють кібератаки на українські урядові та комерційні системи з метою завдання шкоди економіці та національній безпеці. Соціальні мережі використовуються для розповсюдження пропагандистської інформації та провокування суспільної напруги в Україні, а також часто застосовуються різноманітні методи психологічного тиску, включаючи погрози, шантаж та інші психологічні техніки, для впливу на українських громадян, політиків та громадські організації.

Політолог і дослідник Петро Мироненко у своїй книзі «Спогади про майбутнє: Хроніки війни із щоденника політолога (24.02.2022 – 24.08.2022)» [28] говорить, що «психологічна війна росії проти цивілізованого світу і проти України зокрема за особливим, агресивним планом досягла такого рівня, за яким немає зворотного шляху для самої росії» [28, с. 112]. Адже згадані у дослідженні методи використовуються з метою дестабілізації, зміни внутрішньої та зовнішньої політики України, підризу довіри до українських інституцій та збереження впливу Росії на регіон і складають комплексну стратегію інформаційної війни спрямовану на дестабілізацію та підризу українського суспільства та держави. Але, разом з тим підтвердимо думку pana Мироненка: «росія потрапила у прірву, яку сама і викопала. Психологічна війна росії фактично розвернулася проти самої росії» [28, с. 112].

Підсумовуючи, варто зауважити, що з проведеного у першому розділі аналізу теоретико-методологічного підґрунтя інформаційних війн, особливо в сучасних

реаліях, впливає потреба комплексно дослідити реакцію українського медіа-простору на російські інформаційно-психологічні операції.

Плануємо здійснити дослідження через призму матеріалів українських онлайн-медіа, для цього коло аналізованих медіа звузили до двох. Таким чином, наступний розділ буде присвячено спочатку окремого аналізу матеріалів медіа «Бабель» та «Радіо Свобода», а потім і порівняльному. В рамках розділу будуть також надані практичні поради для медіа, як ефективніше протистояти російським інформаційно-психологічним операціям і застерігати аудиторію.

## РОЗДІЛ 2. РЕАКЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ОНЛАЙН-ВИДАНЬ НА ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОПЕРАЦІЇ РОСІЇ (АНАЛІЗ МАТЕРІАЛІВ ОНЛАЙН МЕДІА «БАБЕЛЬ» ТА «РАДІО СВОБОДА» ЩОДО ВИКРИТТЯ РОСІЙСЬКИХ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ)

### 2.1 Матеріали онлайн-видання «Бабель» що викривають інформаційно-психологічні операції росії проти України

Перш ніж проводити аналіз матеріалів, насамперед, потрібно детальніше ознайомитися із медіа, не лише в контексті контенту, який вони продукують, а й розглянути історію створення та інші аспекти їх функціонування. Оскільки для аналізу матеріалів ми обрали два інтернет-медіа, одне з яких є локального, українського рівня, а інше – міжнародного, то короткий екскурс вважаємо просто необхідною частиною для дослідження обраної нами теми.

Отож, інтернет-видання «Бабель» – українське онлайн-медіа, засноване у 2018 році під початковою назвою «The Бабель». Видання «Детектор медіа» відреагувало на цю подію матеріалом під назвою «Ми за факти, логіку і здоровий глузд – в Україні запустилось нове інтернет-видання» [2]. Звідти читаємо, що воно позиціонується як «суспільно-політичне видання, що пише про політику, бізнес, освіту, культуру, технології й новини в Україні та світі» [2].

Від моменту запуску медіа функціонувало до 1 січня 2020. А вже у березні цього ж року стався перезапуск: залучені нові інвестори, змінився головний редактор, а також змінилася назва. У 2024 році «Бабель» отримав рекомендацію від Інституту масової інформації, як «медіа, якому можна довіряти» [11].

Пропонуємо також короткий огляд сайту «Бабель» за такими характеристиками якісного веб-сайт, які виокремили Н. Пасічник та А. Антонюк: «зручність навігації, або юзабіліті, вдалий дизайн, унікальність і достовірність текстового контенту, доступність, релевантність тематичним запитам, регулярне оновлення інформації, наявність модерації, законність і безпечність функціонування» [10, с. 81].

#### 1. Зручність навігації.

Усі матеріали на сайті по груповані за рубриками: «Новини», «Тексти», «Користь», «Пекельце» (Див рис. 2.1).

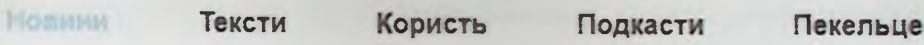


Рисунок 2.1 – рубрикація на сайті «Бабелю»

Окрім того, перед заголовком кожного матеріалу вказана його рубрикаційна приналежність, що теж сприяє зручності навігації (Див. рис. 2.2).

**Саудівська Аравія готується до нових угод зі США та Ізраїлем.** На заваді миру на Близькому Сході стоїть Іран, коаліція Нетаньягу і вибори в США

Генератор новин, новинний екран, 12.08.2023, 12:00:00

Рисунок 2.2 – приналежність матеріалу до рубрики «Тексти»

2. Дизайн.

Сайт «Бабелю» має мінімалістичне оформлення: білий фон, чорний текст, кольором виділена кнопка для донатів, що робить її помітнішою для користувачів. На головній сторінці сайту бачимо рубрикацію, про яку вже говорили, а також три матеріали, на фоні із тематичною фотографією розташований заголовок, лід, а також відомості про автора тексту та час публікації на сайті (Див. рис. 2.3)

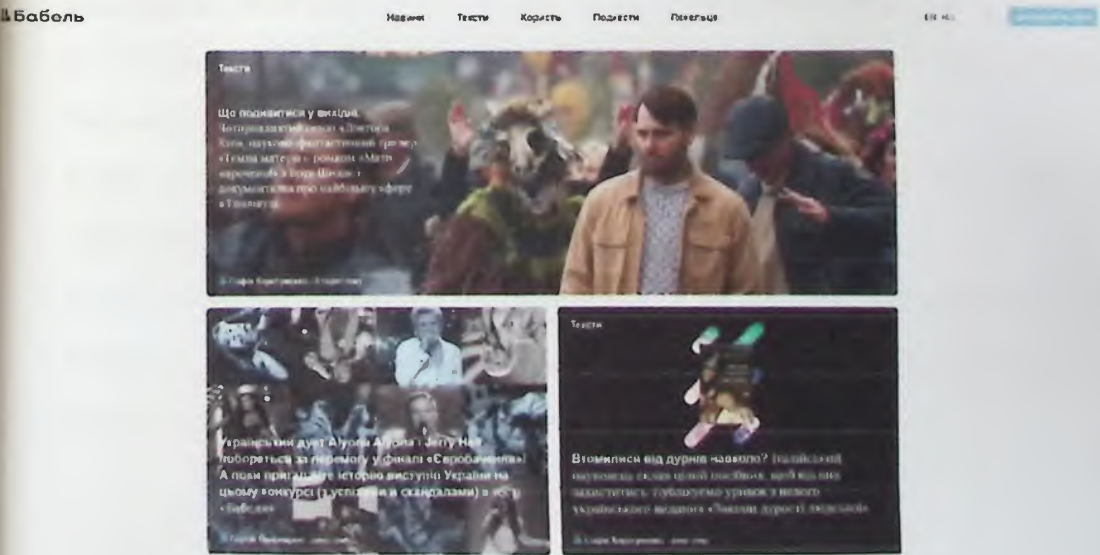


Рисунок 2.3 – дизайн головної сторінки сайту «Бабель»

### 3. Унікальність і достовірність текстового контенту.

Зважаючи та рекомендацію від Інституту масової інформації, а також на той факт, що «Бабель» завжди публікує авторський контент (що є зазначено у кожному матеріалі) маємо усі підстави вважати, що і ця характеристика успішно виконується аналізованим сайтом. Також, усі матеріали, розміщені на сайті є авторськими, про це свідчать підписи під кожним текстом (Див рис. 2.4).

**Автор: Оля Березюк**

Рисунок 2.4 – підписи авторів під контентом сайту «Бабель»

### 4. Доступність контенту.

Усі матеріали подано у зрозумілій формі, за потреби є присутні коментарі експертів, що спрощує сприйняття журналістського тексту.

### 5. Релевантність тематичним запитам.

Видання позиціонується як суспільно-політичне, і переважно, пише про політику, бізнес, культуру, освіту, технології, а також про новини в Україні та світі. Тож саме ці напрямки вважатимемо тематикою медіа.

Для кращої демонстрації релевантності пропонуємо приклади матеріалів (їх заголовків) до кожного тематичного блоку:

- Культура – «Український дует Alyona і Jerry Heil побореться за перемогу у фіналі «Євробачення»! А поки пригадайте історію виступів України на цьому конкурсі (з успіхами й скандалами) в тесті «Бабеля»» [47].
- Політика – «Welt: Посли ЄС погодили проєкт безпекової угоди з Україною, його обговорюють з Києвом» [8].
- Події в Україні – «На Харківщині тривають оборонні бої. Противника стримують у «сірій зоні»» [29].
- Події у світі – «Польща будує фортифікації на кордоні з Білоруссю» [32].
- Освіта – «З 2027 року в Україні буде профільна середня освіта. Пілотний запуск стартує вже наступного року» [17].

- Бізнес – «Для промисловості та бізнесу по всій Україні ввечері обмежать електропостачання» [16].
- Технології – «Японський посадковий апарат SLIM пережив другу місячну ніч і показав нове фото супутника» [48].

Із цього можна зробити висновок, що заявлені теми дотримуються у медіа «Бабель». Наступний пункт :

#### 6. Регулярне оновлення інформації.

Контент на сайті «Бабелю», у рубриці «Новини», оновлюється фактично щогодини кожного дня, що забезпечує оперативність інформування користувачів (Див. рис. 2.5).

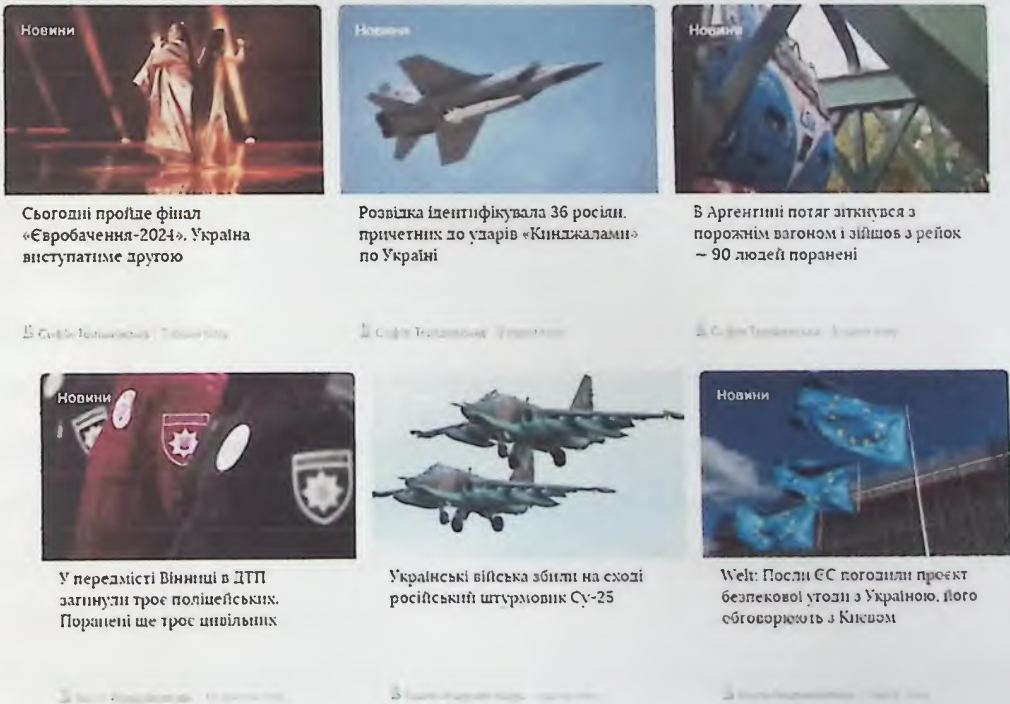


Рисунок 2.5 – регулярність оновлення новин на сайті «Бабель»

#### 7. Наявність модернізації.

Оскільки сайт «Бабелю» не передбачає можливості розміщення інформації користувачів, то потреба у модернізації відпадає сама по собі. Але, окрім сайту, медіа має також сторінки у соціальних мережах. Власне, там модерация є доречною, стосовно коментарів, які залишають користувачі під дописами.

## 8. Законність і безпечність функціонування.

Медіа функціонує на законних підставах, зареєстроване як товариство з обмеженою відповідальністю 10 травня 2018 року. Основним видом діяльності визначено веб-портали. А згідно із рішенням №155 від 18 квітня 2024 року Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення «Бабель» зареєстровано також як суб'єкт у сфері онлайн-медіа.

Інформаційна війна ведеться вже не один десяток років і медіа відіграють у ній одну із основних ролей, не лише як засіб поширення, а й як засіб викриття та спростування ворожих дій в інформаційному просторі нашої країни. Маючи загальну картину діяльності медіа можна розглянути його також через призму аналізу матеріалів, що викривають російські інформаційно-психологічні операції, що особливо актуально у наших реаліях. Часові рамки для аналізу матеріалів – 6 місяців (від листопада 2023 року по квітень 2024). Аналіз матеріалів буде здійснено за такою схемою:

1. Назва матеріалу;
2. Дата публікації;
3. Тема матеріалу;
4. Жанрова приналежність;
5. Дотримання у матеріалі журналістських стандартів;

Отож, пропонуємо вибірку матеріалів «Бабелю», за зазначений періоду медіа вийшло 6 матеріалів, що спростовують різноманітні фейки, які росіяни закидали у наш інформаційний простір.

Перший аналізований матеріал під назвою «Залужний заявив про держпереворот і пригрозив Зеленському. ЩО? Та звісно, ні! Просто росіяни запустили два дідфейки з головкомом, а ми їх розібрали. Штучний і власний інтелект у поміч» [18] (Див. рис. 2.6).

**«Залужний заявив про держпереворот і пригрозив Зеленському». ЩО? Та звісно, ні! Просто росіяни запустили два діпфейки з головкомом, а ми їх розібрали.**  
**Штучний і власний інтелект у поміч**

В. Олександр М'ясищев, Оксана Коваленко, Дмитро Радченко, О. Д. (Залужний) (1)

Рисунок 2.6 – перший аналізований матеріал із сайту «Бабель»

1. Дата публікації: 8 листопада 2023 року.

2. Теги: «пропаганда», «дезінформація», «фейки», «росія», «Валерій Залужний».

3. Тема: викриття і спростування створеного росіянами діпфейку Валерія Залужного.

4. Жанрова приналежність: аналітична стаття.

5. Дотримання журналістських стандартів:

- Стандарт достовірності: цей стандарт матеріалом реалізується у повній мірі, адже є чітко вказані джерела (автори) – політична журналістка Оксана Коваленко та суспільний журналіст – Олександр М'ясищев.
- Стандарт оперативності: перший діпфейк був залитий у мережу 7 листопада. Але, враховуючи необхідність збору, обробки та аналізу матеріалу для публікації, вважаємо, що день – не критична втрата часу для новини у сучасних умовах.
- Стандарт точності: кожен поданий у матеріалі факт підкріплений джерелами, що дозволяє в повній мірі осягнути всю викладену інформацію.
- Стандарт повноти: в аналізованому матеріалі зібрані усі ключові деталі стосовно події, а саме – діпфейку Валерія Залужного.
- Стандарт відокремлення фактів від коментарів: суб'єктивної думки журналіста у матеріалі не спостерігаємо, лише конкретні факти, які необхідні для розуміння ситуації.

- Стандарт балансу думок: у випадку із цим матеріалом, вважаємо цей стандарт недоречним, адже висвітлювати, в часи війни, думку росіян – не більше ніж абсурд.

Наступний матеріал має назву «Американське видання написало про страшну корупцію в Україні – новину поширили «Труха» і «Обозреватель». Насправді це маніпуляція, а видання схоже на російський фейк і частину великої медійної війни» [1] (Див. рис. 2.7 ).

Новини    Тексти    Користь    Подкасти    Пекальце

Тексти

**«Американське видання» написало про страшну корупцію в Україні — новину поширили «Труха» і «Обозреватель». Насправді це маніпуляція, а видання схоже на російський фейк і частину великої медійної війни**

Олександр М'ясищев, Юліана Себідько, Катерина Кибарчова, 16.11.2023, 17:04

Рисунок 2.7 – другий аналізований матеріал із сайту «Бабель»

1. Дата публікації: 17 листопада 2023 року.
2. Теги: «пропаганда», «дезінформація», «фейки», «росія».
3. Тема: спростування інформації, яка з'явилася у ніби то американському медіа та поширилася у наш інформаційний простір, стосовно корупції у різних сферах діяльності України.
4. Жанрова приналежність: аналітична стаття.
5. Дотримання журналістських стандартів:
  - Стандарт достовірності: чітко зазначені джерела – запорука достовірного матеріалу. У даному випадку автор – суспільний журналіст – Олександр М'ясищев. Тож, спростування поширеної фейкової інформації здійснене ґрунтовно та якісно.

- Стандарт оперативності: події, згадані і розвінчені у матеріалі, розпочалися 15 листопада. Вважаємо, що день на підготовку розширеної аналітики цілком допустимо і не критично для оперативності.
- Стандарт точності: усі згадані у статті факти відповідають реальності та мають чітку аргументацію.
- Стандарт повноти: зібрано усі ключові дані, систематизовані та викладені для розуміння в повному обсязі.
- Стандарт відокремлення фактів від коментарів: суб'єктивна думка журналіста у матеріалі не прослідковується, автор сухо виклав усю ситуацію, не вдаючись до непотрібних емоцій.
- Стандарт балансу думок: у цій аналітичній статті баланс думок є недоречним елементом. Тому його відсутність вважаємо цілком виправданою.

Наступний матеріал, відібраний для аналізу має назву «У Генштабі спростували інформацію про загибель 108 військових на Авдіївському напрямку» [42]. (Див. рис. 2.8).

Новини    Тексти    Користь    Подкасти    Пекельце

Новини

## У Генштабі спростували інформацію про загибель 108 військових на Авдіївському напрямку

Рисунок 2.8 – третій аналізований матеріал із сайту «Бабель»

1. Дата публікації: 26 грудня 2023 року.
2. Теги: «війна росії з Україною», «Генштаб ЗСУ»
3. Тема: спростування інформації, щодо ймовірної загибелі військовослужбовців.
4. Жанрова приналежність: замітка.
5. Дотримання журналістських стандартів:

- Стандарт достовірності: інформація у замітці офіційна, маємо посилання на джерело, у нашому випадку – Генштаб ЗСУ.
- Стандарт оперативності: інформація з’явилася у мережі 25 грудня, того ж дня Генштаб дав спростування, Бабель підготував матеріал 26 грудня, тож оперативність дотримана.
- Стандарт точності: маємо у матеріалі чіткі посилання на джерела, спочатку – це псевдосоціолог на прізвище Бала, а далі – Генштаб.
- Стандарт повноти: незважаючи невеликий обсяг матеріалу, інформація у ньому подана в повній мірі, щоб суспільство мало змогу оперативно ознайомитися із ситуацією.
- Стандарт відокремлення фактів від коментарів: у замітці бачимо чітке розмежування, факт – ймовірна загибель військових, коментар – емоційне висловлювання з цього приводу псевдосоціолога Бала.
- Стандарт балансу думок: у цьому матеріалі бачимо дві точки зору, що П’ятий матеріал у нашому аналізі – «Сили оборони спростували інформацію окупацію села Бердичі на Авдіївському напрямку» [40] (Див. рис. 2.9).

Новини   Тести   Користь   Подкасти   Пам’ятки

Новини

## Сили оборони спростували інформацію про окупацію села Бердичі на Авдіївському напрямку

11 с. 08:11 Тетяна Ковальська 12:30 29 лютого 2024

Рисунок 2.9 – четвертий аналізований матеріал із сайту «Бабель»

1. Дата публікації: 29 лютого 2024 року.
2. Теги: «Авдіївка», «війна росії з Україною».
3. Тема: спростування інформації щодо окупації росіянами населеного пункту.
4. Жанрова приналежність: розширена замітка.
5. Дотримання журналістських стандартів:

- Стандарт достовірності: джерело інформації компетентна людина – речник оперативно-стратегічного угруповання військ «Таврія» Дмитро Лиховій.
- Стандарт оперативності: інформація про нібо то окупацію з'явилася вранці 29 лютого, до вечора вже було надано спростування, яке у себе опублікував «Бабель».
- Стандарт точності: заявлені факти відповідають дійсності, усі коментарі Дмитра Лиховія процитовано дослівно.
- Стандарт повноти: ситуація, навколо цього інформаційного приводу, відображена у повній мірі, з усіма необхідними компонентами.
- Стандарт відокремлення фактів від коментарів: у матеріалі бачимо чітке розмежування, коментарі відображено у формі цитат, факти наводяться сухо, без зайвих емоцій.
- Стандарт балансу думок: цей аналізований матеріал не потребує висвітлення думки росіян, з метою уникнення поширення нових хвиль неправдивої інформації.

Передостанній аналізований матеріал із медіа «Бабель» має назву «Сили оборони півдня спростували заяви про захід росіян у Роботине» [39] (Див. рис. 2.10).



Рисунок 2.10 – п'ятий аналізований матеріал із сайту «Бабель»

1. Дата публікації: 9 квітня 2024 року.
2. Теги: «Війна росії з Україною», «Запорізька область».

3. Тема: спростування поширеної інформації, стосовно ніби то втрати українською стороною контролю над населеним пунктом Роботино.

4. Жанрова приналежність: розширена замітка.

5. Дотримання журналістських стандартів:

- Стандарт достовірності: маємо чітке посилання на джерело заяви-спростування. Також, зазначено, хто став джерелом розповсюдження неправдивої інформації. Важливо зауважити також, що у матеріалі вказаний його автор – новинарка «Бабелю» Олександра Опанасенко.
- Стандарт оперативності: новина про втрату Україною контролю над Роботиним поширилася зранку 9 квітня і до вечора вже було надано її спростування. Українські медіа оперативно відреагували, та створили рерайти на цю тему, «Бабель» у тому числі.
- Стандарт точності: усі коментарі сформовані у достовірні цитати, усі факти подано чітко, опираючись на достовірні джерела.
- Стандарт повноти: замітка невелика за обсягом, проте вона висвітлює усі ключові моменти, та подає подію без приховування фактів.
- Стандарт відокремлення фактів від коментарів: у матеріалах періоду війни, особливо коли необхідно терміново повідомити інформацію, зайві емоції коментарів можуть лише нашкодити. Тож у цій замітці бачимо чітке розмежування, факти подані сухо, з метою проінформувати.
- Стандарт балансу думок: у даному матеріалі бачимо дотримання цього стандарту, враховуючи особливості замітки, у ній відображено думки двох сторін, задля балансу. Джерело поширення фейкової інформації – депутат Сергій Лищенко, та джерело спростування – сили оборони Півдня.

Останній матеріал для аналізу від медіа «Бабель» – «ЗСУ спростували інформацію про захід росіян на околиці Часового Яру» [19] (Див. рис. 2.11).

Новини

## ЗСУ спростували інформацію про захід росіян на околиці Часового Яру

Із Олександра Опанасенка 15.04.2024 10:00

Рисунок 2.11 – шостий аналізований матеріал із сайту «Бабель»

1. Дата публікації: 5 квітня 2024 року.
2. Теги: «війна росії з Україною».
3. Тема: спростування інформації про захоплення росіянами околиць українського населеного пункту.
4. Жанрова приналежність: розширена замітка.
5. Дотримання журналістських стандартів:
  - Стандарт достовірності: достовірність забезпечує цілісне відображення наявної інформації. А також, як і у всіх матеріалах «Бабель», вказаний автор – новинарка Олександра Опанасенко.
  - Стандарт оперативності: інформація з'явилася зранку 5 квітня, протягом дня вийшло спростування від Збройних сил України, а вже його перепопширили українські медіа, і «Бабель» теж.
  - Стандарт точності: дослівне цитування коментарів, посилання на джерела фактів.
  - Стандарт повноти: у матеріалі зібрані усі ключові елементи новини.
  - Стандарт відокремлення фактів від коментарів: як зазначалося у аналізах попередніх матеріалів, «Бабель» чітко розрізняє ці два поняття, тож і ця замітка не стала винятком. Тут спостерігаємо чіткий виклад фактів, без непотрібних емоцій.

- Стандарт балансу думок: у цьому матеріалі ми бачимо дотримання цього стандарту, бо згадано думку пропагандистів, і відповідно вказано її спростування українською стороною.

Завдяки проведеному аналізу бачимо, що медіа «Бабель» оперативно реагує ґрунтовно підходить до написання матеріалів, які стосуються розвінчування російських інформаційно-психологічних операцій у нашому інформаційному просторі.

Зауважень до матеріалів немає. Однак, маємо рекомендації стосовно рубрикації. Усі матеріали, згадані вище, об'єднані однією метою – розвінчати вкиди російської сторони. Але усі вони мають різні теги для пошуку, рекомендуємо структурувати їх разом за одним тегом, або у рубрику «Інформаційна війна росії проти України».

Але в часи війни не можемо бути певними, що усі медіа дотримуються стандартів журналістики під час підготовки своїх матеріалів. Саме з метою краще зрозуміти ситуацію в українських медіа пропонуємо аналіз ще одного українського медіа. Саме цьому буде присвячено наступний підрозділ бакалаврської роботи – аналізу матеріалів медіа «Радіо Свобода», а також його короткий огляд.

## **2.2 Матеріали онлайн-видання «Радіо Свобода» що викривають інформаційно-психологічні операції росії**

Перед початком аналізу матеріалів, пропонуємо короткий огляд видання «Радіо Свобода». Наразі це одноіменна радіостанція та онлайн-медіа міжнародного рівня, яке діє у багатьох країнах світу, та в Україні теж.

Перше бюро кореспондентів в Україні було засновано у 1989 році і діяло на приватній квартирі у Києві. Лише за три роки, у 1992 році був відкритий офіційний кореспондентський пункт. Зауважимо, що у 2024 році медіа увійшло до «білого списку» українських ЗМІ від Інституту масової інформації. «Білий список» зібрав медіа, які мають 95% якісної інформації, пропонуємо ознайомитися із ними у додатку А (Див. додаток А).

Гасло медіа звучить таким чином: «Вільні медіа у невірних суспільствах» [35]. Також, на сайті знаходимо інформацію, що місія «Радіо Свобода» полягає у «просуванні демократичних цінностей шляхом надання точних, нецензурованих новин і проведенні відкритих дискусій в країнах, в яких свобода слова перебуває під загрозою і в яких домінує дезінформація. Спроби зовнішнього тиску не впливають на діяльність Радіо Свобода» [35].

До цього ж медіа застосовуємо аналіз, за яким досліджували діяльність «Бабелю». Це дасть змогу краще порівняти обидва медіа, зрозуміти їх цілісно. Нагадаємо, що дослідження здійснюємо за такими пунктами: «зручність навігації, або юзабіліті, вдалий дизайн, унікальність і достовірність текстового контенту, доступність, релевантність тематичним запитам, регулярне оновлення інформації, наявність модерації, законність і безпечність функціонування» [10 С. 81-82].

### 1. Зручність навігації.

На головній сторінці сайту бачимо ряд основних рубрик, таких як: «Війна», «Крим», «Новини», «Спецпроекти», «Розслідування», «Програми». У лівому куті сторінки спостерігаємо меню, що включає у себе розширений список рубрик із підрубриками. (Див. рис. 2.12).

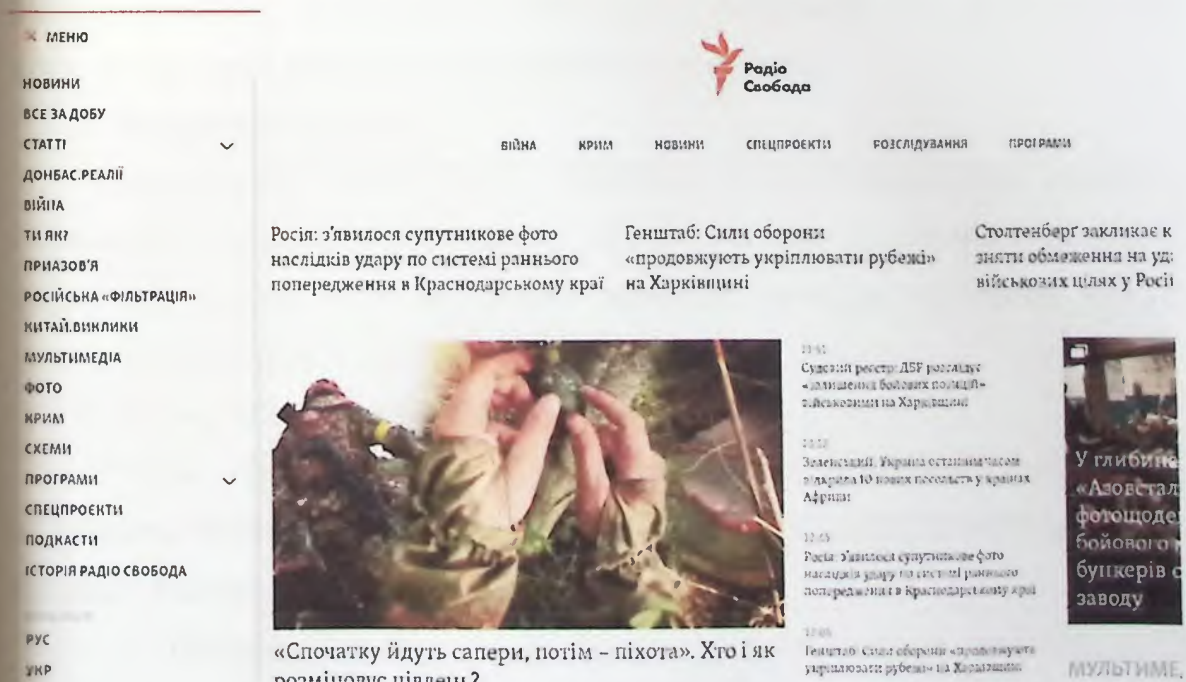


Рисунок 2.12 – рубрикація сайту «Радіо Свобода»

## 2. Дизайн.

Сайт оформлений у стилі мінімалізму, крім чорно-білих кольорів центральним кольором цього дизайну є помаранчевий. Помаранчевий логотип (Див. рис. 2.13), а також цим кольором підсвічуються обрані рубрики та заголовки матеріалів.



Рисунок 2.13 – логотип «Радіо Свобода»

## 3. Унікальність та достовірність текстового наповнення.

Як вже згадувалося у дослідженні, «Радіо Свобода» увійшла до «білого списку», ключова вимога якого – 95% якісної інформації. Тож маємо підстави вважати, що увесь контент є унікальним та достовірним.

## 4. Доступність контенту.

Сайт містить новини, статті, аналітику та мультимедіа про політичні, економічні та соціальні події в Україні та світі. Усі вони підготовані у зрозумілій формі для читачів, часто фігурують запрошені експерти, які краще можуть прояснити події, висвітлені у матеріалі.

## 5. Релевантність тематичним запитам.

У медіа «Радіо Свобода» можна знайти новини та аналітику з різних тем, включаючи політику, економіку, суспільство, культуру, спорт, а також спеціальні рубрики, які представлені на сайті.

- Політика – ««Права рука Кадірова та його друзі»: хто контролює зернові потоки на окупованих українських територіях» [33].

- Економіка – ««Чи знову не доведеться тікати?». Із якими труднощами стикаються та як ведуть свій бізнес підприємці-переселенці» [7].
- Суспільство – «Ризик втопитися і ризик воювати: чому ростуть спроби незаконного перетину кордону» [38].
- Культура – ««Приклад масштабної політики геноциду». Інтелектуали у всьому світі обурені бомбардуванням харківського видавництва Vivat» [3].
- Спорт – «Командне золото українських каратистів на міжнародному турнірі і значення спорту для підтримки України» [25].

Спеціальні рубрики включають у себе такі теми, як: війна, Крим, новини, спецпроекти, розслідування.

- Війна – «ВМС: Росія тримає у Чорному морі три військові кораблі» [13].
- Крим – «У Сімферополі штормовий вітер завдав значної шкоди зеленим насадженням (фото)» [45].
- Новини – «У морський порт Керчі заходило іноземне судно-газовоз – фото» [44].
- Спецпроекти – «Найкоротша історія російсько-української війни» [30].
- Розслідування – «Віктор Поліщук: зв'язки з РФ, вигадана «гуманітарка» та мільярдні борги перед Україною (розслідування)» [12].

Тож, бачимо, що заявлені теми повністю є представленими у медіа.

## 6. Регулярне оновлення інформації.

Новинний контент на сайті «Радіо Свобода» оновлюється із регулярністю 3-5 матеріалів на годину (Див рис. 2.14).

19.04	Понад 2 тисячі дітей в Україні залишилися безпечною безпечною сім'єю Росії - Дубинська	19.04	«Українська правда» відновила роботу в Києві
19.04	Другий президентський вибір у Голі, який рішенням суду ООН	19.04	Влада України розпочала роботу в Києві
19.04	ВВП Росії збільшився в Україні перед початком «мобільної допомоги» від ООН	19.04	Влада України розпочала роботу в Києві
19.04	Варант Росії перевищив 500 тисяч військових для ЗСУ	19.04	Влада України розпочала роботу в Києві
19.04	Остання підтримка для «позовної процедури» від президента не зможе компенсувати свої втрати - Пилипчук	19.04	Влада України розпочала роботу в Києві
19.04	Військова допомога США з наміром збільшити військову допомогу до війни	19.04	Влада України розпочала роботу в Києві
19.04	У Харкові проведуть серію заходів - мер	19.04	Влада України розпочала роботу в Києві
19.04	Військова допомога США з наміром збільшити військову допомогу до війни	19.04	Влада України розпочала роботу в Києві

Рисунок 2.14 – регулярність оновлення матеріалів «Радіо Свобода»

Інші рубрики поповнюються рідше. Проте, саме новини мають необхідність в оперативній публікації. Тож тут все працює злагоджено.

## 7. Наявність модерації.

Сайт «Радіо Свобода» надає користувачам можливість коментувати новинний контент. Тож модерація має бути присутня, проте, відслідкувати цей процес неможливо. Оскільки, можливість коментувати є, а коментарів – немає (Див. рис. 2.15).

### Форум

#### Політика коментування Радіо Свобода

Ми вітаємо вашу участь в наших дискусіях і ваші коментарі, але просимо дотримуватися наступних правил.

Будь ласка, прочитайте [Політику коментування](#) перед коментуванням.

Зрозуміло

0 Коментарів

Увійти



Розпочати обговорення...

Війна за допомогою: AND ZARFESTROBATNICH'S DISQUS



Поділитися

Найкращі

Найновіші

Найкращі

Залишити коментар

Рисунок 2.15 – форма для коментування новинного контенту на сайті «Радіо Свобода»

## 8. Законність і безпечність функціонування.

Інформацію стосовно цього пункту аналізу можемо віднайти на сайті медіа. Власне, там читаємо, що «Радіо Свобода» є «незалежною медіакорпорацією, котру фінансує Конгрес США через гранти, які надає через Американське агентство глобальних медіа (U.S. Agency for Global Media, USAGM). РС керується законодавством США для надання точного, об'єктивного та професійного журналістського продукту для своєї аудиторії. Американським урядовцям, включно з керівництвом USAGM, заборонено втручатися в журналістську подачу інформації РС» [35].

З'ясувавши ключові моменти у діяльності медіа можемо переходити до аналізу контенту, що стосується викриття російських інформаційно-психологічних операцій у медіапросторі України. З метою подальшої можливості порівняння матеріалів із матеріалами медіа «Бабель» будемо дотримуватися такого ж часового проміжку – 6 місяців, тобто, від листопада 2023 року по квітень 2024 року. За зазначений час на сайті «Радіо Свобода» було опубліковано 8 матеріалів такої тематики, тож пропонуємо розглянути їх аналіз, за схемою, розробленою раніше: назва, дата публікації, тема матеріалу його жанрова приналежність і дотримання у матеріалі журналістських стандартів.

Отож, перший аналізований матеріал «Фейк і частина ворожої ІПСО – МОЗ спростовує дані про карантин через спалах гепатиту А» [5] (Див. Рис. 2.16).



Рисунок 2.16 – перший аналізований матеріал від медіа «Радіо Свобода»

1. Дата публікації: 2 листопада 2023 року.

2. Тема: спростування неправдивої інформацію, про можливий карантин в Україні.

3. Жанрова приналежність: розширена замітка.




4. Дотримання журналістських стандартів:




- Стандарт достовірності: у матеріалі спостерігаємо чітко вказане джерело інформації-спростування. Міністерство охорони здоров'я вважаємо достатньо авторитетним джерелом, для подання достовірної інформації суспільству.
- Стандарт оперативності: фейкова інформація почала ширитися 2 листопада, і, як бачимо, до вечора уже було підготовлено і опубліковано спростування.
- Стандарт точності: правильне цитування коментарів забезпечує цей матеріал високою точністю.
- Стандарт повноти: у матеріалі ми бачимо наявність ключових даних, стосовно події.
- Стандарт відокремлення фактів від коментарів: розширена замітка ускладнена коментарями від Міністерства охорони здоров'я України, але ми бачимо правильне їх оформлення та цитування, що забезпечує розмежування коментарів із фактами.
- Стандарт балансу думок: вважаємо реалізацію цього стандарту не доречним, для цього виду матеріалу.

Переходимо до наступного матеріалу – «У Міноборони спростували повідомлення про «анонімний чат-бот»: це фейк, просять не писати туди» [44] (Див. Рис. 2.17).

У Міноборони спростували повідомлення про «анонімний чат-бот»: це фейк, просять не писати туди

ПОДІЛИТИСЯ

Додати коментар

Like



Рисунок 2.17 – другий аналізований матеріал від медіа «Радіо Свобода»

1. Дата публікації: 3 грудня 2023 року.

2. Тема: спростування від Міністерства оборони України, стосовно анонімних чат-ботів, створених, ймовірно, росіянами.

3. Жанрова приналежність: розширена замітка.

4. Дотримання журналістських стандартів:

- Стандарт достовірності: як і у попередньому матеріалі, джерелом спростування виступає одне із міністерств України, на цей раз – Міністерство оборони України, що є достатньо достовірним джерелом походження інформації.
- Стандарт оперативності: фейкова новина була запущена в український інформаційний простір зранку 3 грудня, і до вечора, знову ж таки, було готове спростування.
- Стандарт точності: усі цитати передані дослівно, а ,зважаючи на джерело інформації-спростування, усі подані факти відповідають сучасній дійсності.

- Стандарт повноти: матеріал містить усю інформацію, яку можна зібрати, опираючись на цей інформаційний привід.
- Стандарт відокремлення фактів від коментарів: матеріали «Радіо Свободи» характеризуються чітким виконанням цього стандарту, усі подані коментарі подані у формі цитат, що, власне, і відділяє їх від фактів.
- Стандарт балансу думок: матеріал не потребує дотримання цього стандарту.

Третім аналізованим матеріалом є «АІ-військові, молитви, заклики до перевороту: як і якими ІПСО Росія атакує українців» [9] (Див. рис. 2.18).



## АІ-військові, молитви, заклики до перевороту: як і якими ІПСО Росія атакує українців

ПОДІЛИТИСЬ



Додати в закладки

Додати в закладки

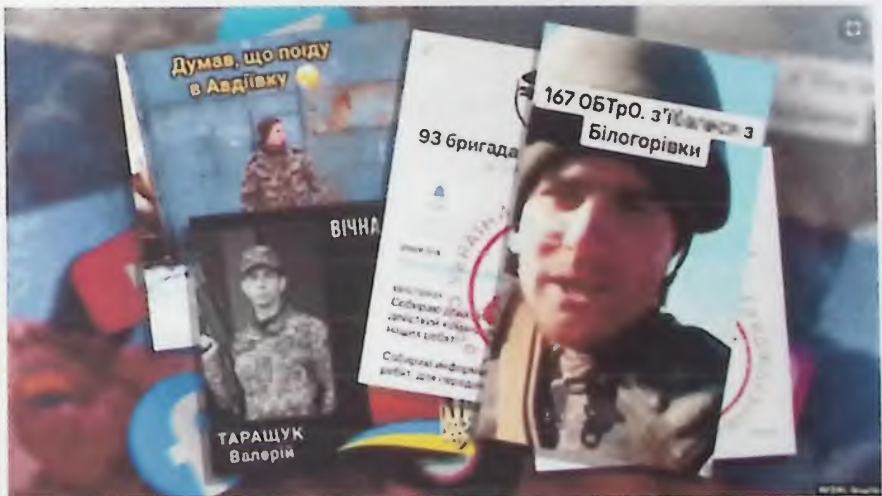


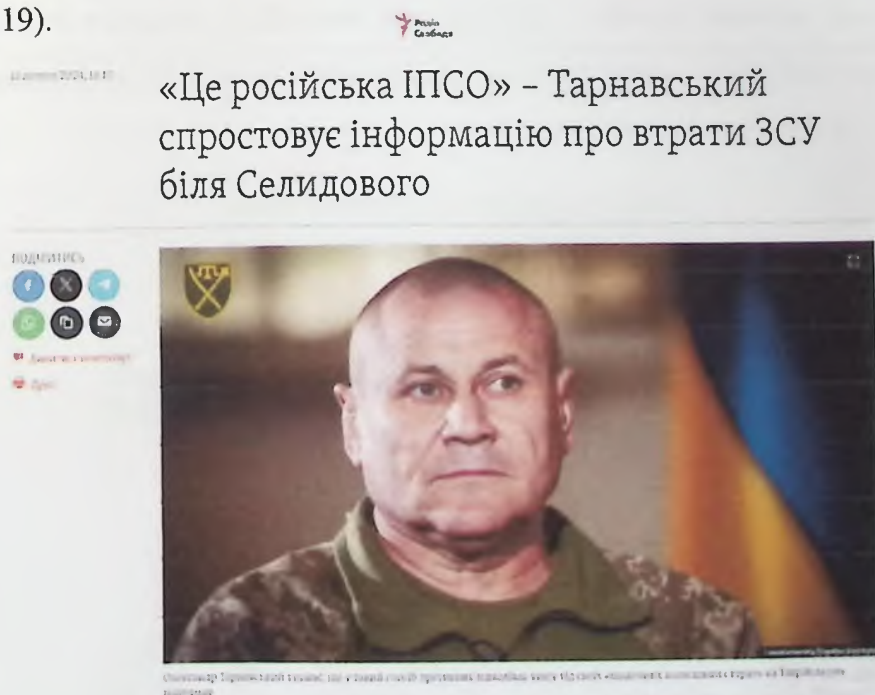
Рисунок 2.18 – третій аналізований матеріал від медіа «Радіо Свобода»

1. Дата публікації: 26 грудня 2023 року.
2. Тема: розгляд та аналіз російських ІПСО, які були помічені в українських медіа.
3. Жанрова приналежність: аналітична стаття.

#### 4. Дотримання журналістських стандартів:

- Стандарт достовірності: цей стандарт забезпечує вказаний автор матеріалу, а також наявність у коментарів зазначеного авторства.
- Стандарт оперативності: факти, описані у матеріалі, охоплюють різні часові проміжки. Відповідно, підготовка аналітичної статті з таким наповненням, потребує затрат по часу. Тож, оперативність, як стандарт журналістики, у цьому випадку не виправдовує необхідність дотримання.
- Стандарт точності: усі факти, усі думки, стосовно них подані дослівно, з вказаними джерелами.
- Стандарт повноти: розглянуто ключові дані, зібрано коментарі компетентних людей.
- Стандарт відокремлення фактів від коментарів: журналісти від себе не коментують матеріал, бачимо чітко подані коментарі-цитати експертів у темі.
- Стандарт балансу думок: аналізована стаття не потребує реалізації цього стандарту.

Четвертий обраний нами матеріал має назву «Це російська ІПСО – Тарнавський спростує інформацію про втрати ЗСУ біля Селидового» [6] (Див. Рис. 2.19).



1. Дата публікації: 13 лютого 2024 року.

2. Тема: спростування інформації щодо втрат серед українських військових.

3. Жанрова приналежність: замітка.

4. Дотримання журналістських стандартів:

- Стандарт достовірності: маємо чітке зазначення джерела інформації-спростування. Це Олександр Тарнавський – командувач оперативно-стратегічного угруповання військ «Таврія».
- Стандарт оперативності: неправдива інформація була поширена зранку 13 лютого, цього ж дня було оприлюднено спростування.
- Стандарт точності: цитування коментарів пана Олександра є достовірним, що забезпечує матеріалу точність.
- Стандарт повноти: матеріал, в силу особливостей жанру, зібрав найнеобхіднішу інформацію для розуміння ситуації.
- Стандарт відокремлення фактів від коментарів: тут, як і у більшості матеріалів від «Радіо Свобода», маємо нагоду спостерігати: журналіст не коментує, лише наводить факти, залишаючи цю можливість компетентному експерту.
- Стандарт балансу думок: цей стандарт не є виправданим для матеріалу.

П'ятий матеріал, відібраний для аналізу, – «Росія заявила, що знищила «все підкріплення на Авдіївку». Пояснюємо, чому це фейк» [38] (Див. рис. 2.20).



Рисунок 2.20 – п'ятий аналізований матеріал від медіа «Радіо Свобода»

1. Дата публікації: 13 лютого 2024 року.

2. Тема: викриття інформації, поширеною російською стороною, про знищення більше тисячі українських військових, які мали вирушати підкріпленням на Авдіївку.

3. Жанрова приналежність: аналітична стаття.

4. Дотримання журналістських стандартів:

- Стандарт достовірності: у статті зібрані усі джерела, починаючи від того, хто поширив цей фейк, закінчуючи джерелами спростування.
- Стандарт оперативності: інформація від російської сторони почала поширюватися зранку, 13 лютого, як бачимо, до вечора цього ж дня.
- Стандарт точності: усі коментарі наведено невідривно від контексту, кожен факт має джерело походження.
- Стандарт повноти: матеріал включає у себе максимально повний набір фактів, а також думок від компетентних людей.
- Стандарт відокремлення фактів від коментарів: факти подано без емоційного коментування зі сторони журналіста, коментарі ж наявні у формі цитат, з обов'язково вказаним автором.
- Стандарт балансу думок: матеріал всеохопно демонструє думки стосовно аналізованої у ньому події.

Передостанній матеріал у нашому аналізі має назву «Прояв ворожих ІПСО: у СБУ спростували інформацію про «оскарження» заочного арешту Малюка у Росії» [4] (Див. Рис. 2.21).

## «Прояв ворожих ІПСО»: у СБУ спростували інформацію про «оскарження» заочного арешту Малюка у Росії



Рисунок 2.21 – шостий аналізований матеріал від медіа «Радіо Свобода»

1. Дата публікації: 15 квітня 2024 року.
2. Тема: спростування інформації про начебто «оскарження» заочного арешту очільника Служби безпеки України Василя Малюка в Росії.
3. Жанрова приналежність: розширена замітка.
4. Дотримання журналістських стандартів:
  - Стандарт достовірності: наявність джерела походження інформації повністю реалізує цей стандарт. Адже очільник Служби безпеки України є компетентною особою, і разом з тим, чи не головним фігурантом новини.
  - Стандарт оперативності: 15 квітня російськими медіа була поширена неправдива інформація, Служба безпеки України, а також українські медіа відреагували оперативно та надали суспільству чітко обґрунтоване спростування цього.
  - Стандарт точності: усі коментарі процитовані точно і невідривно від основного контексту повідомлення.
  - Стандарт повноти: наявність чітких аргументів, стосовно тих чи інших фактів у замітці дає змогу у повній мірі осягнути написане у матеріалі.

- Стандарт відокремлення фактів від коментарів: кожен коментар має свого автора, що зазначено у замітці. Факти подані окремо, без емоційних оцінок з боку журналістів.
- Стандарт балансу думок: тематика матеріалу не потребує висвітлення думок обох сторін конфлікту.

Останній матеріал у нашому аналізі – «МВС: інформація про евакуацію з Харкова є фейком» [27] (Див. рис. 2.22).



17 квітня 2024, 14:00

## МВС: інформація про евакуацію з Харкова є фейком

Поділитись



Рисунок 2.22 – сьомий аналізований матеріал від медіа «Радіо Свобода»

1. Дата публікації: 17 квітня 2024 року.
  2. Тема: спростування інформації стосовно евакуації населення із Харкова.
  3. Жанрова приналежність: розширена замітка.
  4. Дотримання журналістських стандартів:
- Стандарт достовірності: як і у попередніх аналізованих матеріалах, ключовим елементом достовірності є наявність авторства та джерел кожного наведеного факту. У цій замітці маємо вказане джерело спростування – Міністерство внутрішніх справ України.

- Стандарт оперативності: матеріал вийшов ввечері 17 квітня, інформація від росіян про псевдо-евакуацію була поширена зранку цього дня.
- Стандарт точності: правильне і повне цитування коментаря від Міністерства внутрішніх справ забезпечує реалізацію цього стандарту.
- Стандарт повноти: у замітці зібрані усі ключові та доступні факти стосовно події.
- Стандарт відокремлення фактів від коментарів: чітко можемо побачити у матеріалі факт – те, що справді сталося, і власне коментар – роз'яснювальні зауваження щодо події.
- Стандарт балансу думок: реалізація цього стандарту не є обов'язковою, для цього типу матеріалу.

Ніщо не дає кращого розуміння про медіа, ніж аналіз його матеріалів, враховуючи особливості нашого часу, саме через призму аналізу таких викривальних матеріалів можна сформулювати чітку позицію щодо роботи онлайн-ЗМІ. Як бачимо, «Радіо Свобода» продукує та поширює якісний контент, що реалізує в собі журналістські стандарти та надає суспільству можливість протистояти російським інформаційно-психологічним операціям. Отож, ми розглянули окремо матеріали від двох різних медіа. Пропонуємо розглянути, яким жанрам надають перевагу у додатку Б (Див. Додаток Б). Як бачимо, серед жанрів переважають замітки, розширені замітки та аналітичні статті. Вважаємо цей вибір оптимальним, для матеріалів подібної тематики.

## ВИСНОВКИ

Під час написання бакалаврської роботи постала необхідність досягти поставленої мети, шляхом реалізації усіх завдань. Серед яких була окреслена необхідність дослідити інформаційні війни та інформаційно-психологічні операції як технології впливу на суспільство, дослідити реакцію українських онлайн-видань на інформаційно-психологічні операції росії, провести аналіз матеріалів онлайн медіа «Бабель» та «Радіо Свобода» щодо викриття російських інформаційно-психологічних операцій та здійснити порівняльний аналіз матеріалів онлайн-видань.

Для виконання першого із завдань застосовано історичний метод дослідження, зокрема його описовий підхід. В основу покладено потребу дослідити особливості інформаційної війни та російських інформаційно-психологічних операцій. Тож ми вважали за необхідне окреслити витoki інформаційних війн, як таких, а також виокремили та описали їх компоненти. Після загального огляду наш вектор уваги був зміщений безпосередньо на ситуацію в Україні.

Адже від лютого 2022 року наша країна потерпає не лише від повномасштабного вторгнення, а й від різного роду інформаційних атак.

Тож, окремо було досліджено власне методи, застосовувані Росією в сучасних умовах. Власне, саме потреба розглянути теоретико-методологічне підґрунтя розвитку інформаційних війн сформувала перший розділ нашої бакалаврської роботи і створила сприятливі умови для реалізації.

Наступні два завдання були розглянуті тандемом, оскільки час ставить перед медіа нові виклики, зокрема – це швидко реагувати та спростовувати різного роду інформаційні операції Росії, щоб зберігати нормальний клімат всередині суспільства. Тож постає необхідність підготовки таких матеріалів. Відповідно до цього, далі перед нами постала необхідність проаналізувати, те як із викликами сучасних подій справляються українські ЗМІ.

Для цього серед вітчизняних медіа нами було обрано два представники онлайн-видань – «Бабель» та «Радіо Свобода».

Ми розглянули окремо їх історію, а потім представили кожне медіа в аналізі однаковими критеріями і, лише після того, як було сформоване комплексне уявлення про їх діяльність, перейшли до контент-аналізу. Саме це і стало основою для другого розділу дослідження.

Отож, за результатами аналізу можемо стверджувати наступне: як «Бабель», так і «Радіо Свобода» відповідально ставляться до підготовки контенту, дотримуються журналістських стандартів, та оперативно розміщують інформацію своїх онлайн-ресурсах.

Порівняння матеріалів обох медіа допомогли виявити наступне: серед розміщеного контенту спільним є число заміток (по одній) та аналітичних статей (по дві), відмінним – кількість розширених заміток, у «Бабелі» спостерігаємо їх в кількості трьох матеріалів цього жанру, у «Радіо Свободі» – чотирьох. Таким чином було реалізовано останнє із окреслених завдань.

Тож маємо усі підстави вважати, що завдання, поставлені нами на початку роботи, вдалося реалізувати у повній мірі, а отже і досягти поставленої мети.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Американське видання» написало про страшну корупцію в Україні – новину поширили «Труха» і «Обозреватель». Насправді це маніпуляція, а видання схоже на російський фейк і частину великої медійної війни. URL: <https://babel.ua/texts/100747-amerikanske-vidannya-napisalo-pro-strashnu-korupciyu-v-ukrajini-novinu-poshirili-truha-i-obozrevatel-naspravdi-ce-manipulyaciya-a-vidannya-shozhe-na-rosiyskiy-feyk-i-chastinu-velikoi-mediynoji-viyni> (Дата звернення: 16.05.2024).
2. «Ми за факти, логіку і здоровий глузд» – в Україні запустилось нове інтернет-видання «The Бабель». URL: <https://web.archive.org/web/20201205094611/https://detector.media/rinok/article/141059/2018-09-17-mi-za-fakti-logiku-i-zdorovii-gluzd-v-ukraini-zapustilos-nove-internet-vidannya-the-babel/> (Дата звернення: 05.04.2024).
3. «Приклад масштабної політики геноциду». Інтелектуали у всьому світі обурені бомбардуванням харківського видавництва Vivat. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/intelektualy-svity-obureni-bombarduvannjam-kharkivskoho-vydavnytstva-vivat/32961741.html> (Дата звернення: 25.05.2024).
4. «Прояв ворожих ІПСО»: у СБУ спростували інформацію про «оскарження» заочного арешту Малюка у Росії. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-malyuk-sud-rosiya/32906393.html> (Дата звернення: 16.05.2024).
5. «Фейк і частина ворожої ІПСО» – МОЗ спростовує дані про карантин через спалах гепатиту А. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-moz-hepatyt/32667854.html> (Дата звернення: 10.05.2024).
6. «Це російська ІПСО» – Тарнавський спростовує інформацію про втрати ЗСУ біля Селидового. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-tarnavskyy-vtraty-selydove/32818142.html> (Дата звернення: 13.05.2024).
7. «Чи знову не доведеться тікати?». Із якими труднощами стикаються та як ведуть свій бізнес підприємці-переселенці. URL:

<https://www.radiosvoboda.org/a/ty-iak-festyval-relokovanoho-biznesu/32944595.html> (Дата звернення: 16.05.2024).

8. Welt: Посли ЄС погодили проєкт безпекової угоди з Україною, його обговорюють з Києвом. URL: <https://babel.ua/news/107005-welt-posli-yes-pogodili-proyekt-bezpekovoji-ugodi-z-ukrajinoju-yogo-obgovoryuyut-z-kiyevom> (Дата звернення: 16.05.2024).
9. AI-військові, молитви, заклики до перевороту: як і якими ІПСО Росія атакує українців. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-ipso-internet/32730676.html> (Дата звернення: 16.05.2024).
10. Антонюк А. С. Характеристики якісного веб-сайту / А. С. Антонюк, Н. Р. Пасічник. Сучасні комп'ютерні інформаційні технології : матеріали V Всеукраїнської школи-семінару молодих вчених і студентів (Тернопіль, 22–23 травня 2015 р.). Тернопіль : ТНЕУ, 2015. С. 81-82.
11. Білий список: 11 медіа, що стали найякіснішими. URL: <https://imi.org.ua/news/bilyj-spysok-11-media-shho-staly-najyakisnishymy-i60964> (Дата звернення: 02.05.2024).
12. Віктор Поліщук: зв'язки з РФ, вигадана «гуманітарка» та мільярдні борги перед Україною (розслідування). URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/skhemy-milyarder-polishchuk-huliver-borh/32861443.html> (Дата звернення: 10.05.2024).
13. ВМС: Росія тримає у Чорному морі три військові кораблі. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-korabli-rosiya-chorne-more-vms-zsu-viyna/32958660.html> (Дата звернення: 11.05.2024).
14. Гурковський В. Механізми використання дезінформації в умовах російської гібридної агресії. *Укр. наук. журнал «Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації»* 2016. № 4. URL: <http://social-science.com.ua/article/1393> (Дата звернення: 23.04.2024).
15. Два роки інформаційної війни. Висновки та перспективи. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-preshall/3826543-dva-roki-informacijnoi-vijni-visnovki-ta-perspektivi.html> (Дата звернення: 09.05.2024).

6. Для промисловості та бізнесу по всій Україні ввечері обмежать електропостачання. URL: <https://babel.ua/news/106874-v-ukrajini-cherez-nichnu-raketnu-ataku-mozhlivi-vidklyuchennya-svitla> (Дата звернення: 10.05.2024).
7. З 2027 року в Україні буде профільна середня освіта. Пілотний запуск стартує вже наступного року. URL: <https://babel.ua/news/105480-z-2027-roku-v-ukrajini-bude-profilna-serednya-osvita-pilotniy-zapusk-startuye-vzhe-nastupnogo-roku> (Дата звернення: 10.05.2024).
8. Залужний заявив про держпереворот і пригрозив Зеленському». ЩО? Та звісно, ні! Просто росіяни запустили два дівфейки з головкомом, а ми їх розібрали. Штучний і власний інтелект у поміч. URL: <https://babel.ua/texts/100408-zaluzhniy-zayaviv-pro-derzhperevorot-i-prigroziv-zelenskomu-shcho-ta-zvisno-ni-prosto-rosiyani-zapustili-dva-dipfeyki-z-golovkomom-a-mi-jih-rozibrali-shtuchniy-i-vlasniy-intelekt-nam-u-pomich> (Дата звернення: 15.05.2024).
9. ЗСУ спростували інформацію про захід росіян на околиці Часового Яру. URL: <https://babel.ua/news/105719-zsu-sprostuvali-informaciyu-pro-zahid-rosiyan-na-okolici-chasovogo-yaru> (Дата звернення: 16.05.2024).
20. Інформаційна війна — зброя масового знищення!. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2006/04/20/4399050/> (Дата звернення: 10.03.2024).
1. Інформаційна війна як комунікативна технологія впливу на масову свідомість та громадську думку URL: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/340-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-645-1-10-20161017.pdf> (Дата звернення: 10.03.2024).
22. Інформаційна війна. URL: <https://umitv.in.ua/concept/?id=636> (Дата звернення: 15.03.2024).

23. Інформаційно-психологічна війна як різновид соціального конфлікту. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/32dc4c88-0c46-45f3-a1c8-136141216424/content> (Дата звернення: 24.04.2024).
24. Інформаційно-психологічні операції як сучасний інструмент геополітики URL: <https://goal-int.org/informacijno-psixologichni-operacii-yak-suchasnij-instrument-geopolitiki/> (Дата звернення: 03.05.2024).
25. Командне золото українських каратистів на міжнародному турнірі і значення спорту для підтримки України. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/karate-zbirna-zmahannya-chekhiya/32925577.html> (Дата звернення: 10.05.2024).
26. Криленко І. М. Інформаційно-психологічні операції в сучасних гібридних війнах. Харків: Військовий інститут танкових військ Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», 2019. С. 96.
27. МВС: інформація про евакуацію з Харкова є фейком. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-mvs-evakuatsiya-kharkiv-feyk/32909669.html> (Дата звернення: 27.04.2024).
28. Мироненко П. В. Спогади про майбутнє: Хроніка війни із щоденника політолога (24.02.2022 – 24.08.2022) . Київ: Політія, 2022. 700 с.
29. На Харківщині тривають оборонні бої. Противника стримують у «сірій зоні». URL: <https://babel.ua/news/107003-na-harkivshchini-trivayut-oboronni-boji-protivnika-strimuyut-u-siriy-zoni> (Дата звернення: 27.04.2024).
30. Найкоротша історія російсько-української війни. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/istoriya-viyny-rosiya-ukraina/32831284.html> (Дата звернення: 27. 04.2024).
31. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2015. 816 с.
32. Польща будує фортифікації на кордоні з Білоруссю. URL: <https://babel.ua/news/107001-polshcha-buduve-fortifikaciji-na-kordoni-z-bilorussyu> (Дата звернення: 06.05.2024)

33. Права рука Кадирова та його друзі»: хто контролює зернові потоки на окупованих українських територіях. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovyya-zemo-ahrobiznes-khersonshchyna-chechenski-klany-kadyrova/32959600.html> (Дата звернення: 06.05.2024)
34. Присяжнюк М., Жарков Я. Аналіз засобів ведення інформаційної боротьби з використанням інформаційних технологій, форм і способів їх застосування. Центр воєнної політики та політики безпеки. URL: <http://defpol.org.ua> (Дата звернення: 15.03.2024).
35. Про Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/about-radiosvoboda> (Дата звернення: 16.04.2024).
36. Психологічна війна. URL: <http://medbib.in.ua/psihologichna-viyna.html> (Дата звернення: 15.03.2024).
37. Ризик втопитися і ризик воювати: чому ростуть спроби незаконного перетину кордону. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/chomu-rostut-sproby-nezakonnoho-peretynu-kordonu/32959513.html> (Дата звернення: 06.05.2024).
38. Росія заявила, що знищила «все підкріплення на Авдіївку». Пояснюємо, чому це фейк. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/selydove-poligon-iskander-ipso/32818209.html> (Дата звернення: 06.05.2024).
39. Сили оборони півдня спростували заяви про захід росіян у Роботине. URL: <https://babel.ua/news/105875-sili-oboroni-pivdnya-sprostuvali-zayavi-pro-zahid-rosiyan-v-robotine> (Дата звернення: 06. 05. 2024).
40. Сили оборони спростували інформацію про окупацію села Бердичі на Авдіївському напрямку. URL: <https://babel.ua/news/104446-sili-oboroni-sprostuvali-povidomlennya-pro-okupaciyu-sela-berdichi-na-avdiivskomu-napryamku> (Дата звернення: 10.05.2024).
41. Сунь-цзи. Мистецтво війни. Пер. С. Лесняк. Львів: Видавництво Старого Лева, 2016. 112 с.
42. У Генштабі спростували інформацію про загибель 108 військових на Авдіївському напрямку. URL: <https://babel.ua/news/102200-u-genshtabi>

sprostuvali-informaciyu-pro-zagibel-108-viyskovih-na-avdijivskomu-napryamku

(Дата звернення: 10.05.2024 ).

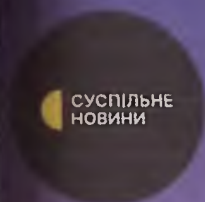
43. У Міноборони спростували повідомлення про «анонімний чат-бот»: це фейк, просять не писати туди. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-umyrov-skarhy-propozytsiyi-bot-minoborony/32712002.html> (Дата звернення: 10.05.2024).
44. У морський порт Керчі заходило іноземне судно-газовоз – фото. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-krym-morsky-port-kerchi-inozemne-sudno-hazovoz/32963419.html> (Дата звернення: 12.05.2024).
45. У Сімферополі штормовий вітер завдав значної шкоди зеленим насадженням (фото). URL: <https://ua.krymr.com/a/news-krym-simferopol-shtormovyy-viter-shkoda-zelenym-nasadzhenniam-foto/32963446.html> (Дата звернення: 12.05.2024).
46. Український дует Alyona Alyona і Jerry Heil побореться за перемогу у фіналі «Євробачення»! А поки пригадайте історію виступів України на цьому конкурсі (з успіхами й скандалами) в тесті «Бабеля». URL: <https://babel.ua/texts/106975-ukrajinskiy-duet-alyona-alyona-i-jerry-heil-poboretsya-za-peremogu-u-finali-yevrobachennya-a-poki-prigadayte-istoriyu-vistupiv-ukrajini-na-comu-konkursi-z-uspihami-y-skandalami-v-testi-babelya> (Дата звернення: 12.05.2024).
47. Чистоклетов Л. Г. Інформаційно-психологічні впливи як невід’ємна складова парадигми інформаційної безпеки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. 2(1). С. 183-193.
48. Японський посадковий апарат SLIM пережив другу місячну ніч і показав нове фото супутника. URL: <https://babel.ua/news/105500-yaponskiy-posadkoviy-aparat-slim-perezhiv-drugu-misyachnu-nich-i-pokazav-nove-foto-suputnika> (Дата звернення: 15.05.2024 ).

## ДОДАТКИ

«Білий список» від Інституту масової інформації

## СПИСОК ПРОЗОРИХ І ВІДПОВІДАЛЬНИХ МЕДІА

Загальноукраїнські онлайн-медіа, які набрали найбільше балів за результатами оцінки дотримання професійних стандартів, та мали найнижчі показники маніпуляцій, джінси, фейків, станом на квітень 2024 року.



Суспільне



Радіо Свобода



Українська  
правда



Бабель



Громадське



Тексти



Громадське радіо



ZN,UA



Еспресо



Слово і Діло



Український  
тиждень



ІНСТИТУТ  
МАСОВОЇ  
ІНФОРМАЦІЇ

## ДОДАТОК Б

*Таблиця-порівняння жанрів**серед матеріалів**медіа «Бабель» та «Радіо Свобода»*

Жанр	Кількість матеріалів у медіа «Бабель»	Кількість матеріалів у медіа «Радіо Свобода»
Замітка	1	1
Розширена замітка	3	4
Аналітична стаття	2	2